

HOOGHEEMRAADSCHAP
**DE STICHTSE
RIJNLANDEN**

veilige dijken • droge voeten • schoon water

DOS

Duurzaam Opdrachtgeverschap

werkplan 2021

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden

Opgesteld door: Fernand Hoogeveen
coördinator duurzaam opdrachtgeverschap
Contact: dos@hdsr.nl
Datum: 1 juni 2023

Poldermolen 2
Postbus 550
3990 GJ Houten
T (030) 634 57 00
post@hdsr.nl
www.destichtserijnlanden.nl

INHOUD

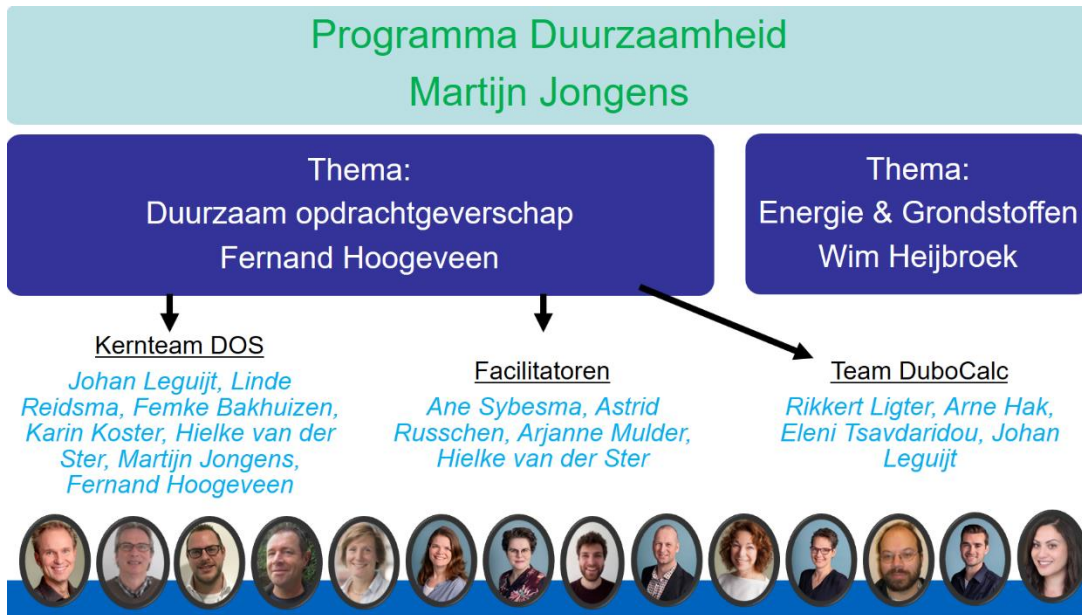
1. DOS: van #hoedan naar #doedan	3
2. Actieplan 2021	5
3. Focus en doelstellingen	7
4. Instrumenten	12

1. DOS: van #hoedan naar #doedan

1.1 Even voorstellen!

Binnen het thema DOS zijn verschillende teams actief. Dat is het kernteam, de facilitators en de onze specialisten van de tool DuboCalc. Omdat we de afgelopen jaren gegroeid zijn hebben we een 'organogram' gemaakt zodat je weet wie in welk team zit en meewerkt aan DOS!

We zijn te bereiken via het nieuwe e-mailadres: dos@hdsr.nl.

1.2 Aanleiding Duurzaam Opdrachtgeverschap

Waarom is er eigenlijk het thema 'Duurzaam Opdrachtgeverschap'?

Ons algemeen bestuur heeft in mei 2020 de Visie Duurzaamheid vastgesteld: Doe, denk, duurzaam! In een ver verleden, in 2017, heeft ons waterschap al eens een programma opgericht om ervoor te zorgen duurzaamheid een belangrijke pijler zou worden van HDSR. En dat is gelukt! Duurzaamheid is niet meer weg te denken uit ons dagelijks werk. Het waterschap heeft in 2017 ook de GreenDeal Duurzaam GWW ondertekend, samen met veel andere overheden en marktpartijen. Onderdeel hiervan was de landelijke 'Aanpak duurzame grond-, weg- en waterbouw', ofwel Aanpak DGWW. Deze titel dekte niet de volledige lading, het gaat immers niet alleen om de grond-, weg- en waterbouw. Nee, het gaat om veel meer dan dat: het gaat om al ons werk, houding en gedrag, uitstraling naar buiten, etcetera. We gebruiken de Aanpak DGWW nu alleen nog als instrument en we voeren de titel Duurzaam Opdrachtgeverschap (DOS) in alle communicatielijnen. Wij willen als waterschap een duurzame opdrachtgever zijn én uitstralen. Maar voordat je je naar buiten toe kan richten moet eerst intern de basis op orde zijn. En daar zijn we mee bezig. De focus ligt daarbij niet alleen op een duurzame aanleg, maar zeker op duurzaam beheer en onderhoud.

1.3 Doelstelling DOS

Team DOS wil op termijn (in een jaar of 3) overbodig zijn en de aparte aandacht voor DOS kunnen opheffen. Dat betekent namelijk dat we niet meer nodig zijn om aan te jagen maar dat duurzaam werken 'business as usual' is. Tot die tijd heb je met ons te maken ☺ en kom je ons vaak tegen!

1.4 De basis op orde

Om ervoor te zorgen dat ons waterschap DOS uitstraalt moet intern de 'basis' op orde zijn. Hieronder is uitgelegd wat deze basis is en hoe we als team DOS werken.

1. zorg voor een goede basis

Team DOS heeft als doel om ervoor te zorgen dat al onze medewerkers in staat zijn om DOS in hun eigen werk toe te passen, als onderdeel van het dagelijks werk. Dat begint met snappen en de urgentie ervaren waarom het belangrijk is om al ons werk te verduurzamen. Belangrijke sleutelposities die hierin voorop kunnen lopen als aanjager zijn onder andere: bestuurders, de managers van de afdelingen, teamleiders, interne opdrachtgevers en beheerders, inkopers, projectleiders en –managers, projectteams en de buitendienst-medewerkers.

2. een team, tijd en geld organiseren

We hebben drie teams staan (zie paragraaf 1.1). De coördinator van DOS heeft als taak om deze teams goed te laten functioneren en stabiel te laten zijn (o.a. continuïteit). Het team DOS heeft middelen beschikbaar (potje met handgeld, beschikbare capaciteit van medewerkers, software, etcetera). Wat doen we zoal: het verhaal vertellen, met elkaar in gesprek gaan, het opstellen van werkplannen en handleidingen, de aansturing van in- en externe communicatie, het inventariseren van relevante projecten voor een DOS-sessie, het binnenhalen en laten zien van de oogst, geven van presentaties (in- en extern), adviseur zijn voor projectteams. Wat duidelijk is: we doen veel, maar duiken niet bovenop alles dat langskomt. Zeker niet als het gaat om landelijke ontwikkelingen. We hoeven niet altijd koploper te zijn, maar *'we choose our battles wisely'*.

3. neem kennis van de aanpak 'Duurzaam GWW'

De Aanpak DGWW kent 4 transitielijnen:

- van kosten naar waarde
- van reactief naar proactief
- van uniek naar uniform en
- van alleen naar samen.

Verder bestaat de Aanpak onder andere uit vier instrumenten: DuboCalc, CO₂-prestatieladder, ambitieweb en de omgevingswijzer. Meer informatie over deze instrumenten is te vinden in hoofdstuk 4. Verder bestaat de Aanpak DGWW uit een praktisch stappenplan hoe deze aanpak succesvol te implementeren is in de organisatie. Misschien herken je er een paar als je deze Aanpak doorleest (te vinden onderaan pagina 12).

4. zorg dat de kennis in de organisatie beschikbaar komt en blijft

Succesfactoren zijn: een stabiel kern- en programmateam (zie par 1.1), kennisdelen en de goede voorbeelden geven. Wat team DOS belangrijk vindt, is dat kennis gedeeld wordt en dat de medewerker snapt waarom bepaalde keuzes gemaakt worden, zoals het verplicht toepassen van de CO₂-prestatieladder. We delen kennis en informatie via diverse kanalen (mail, dm, intranet, webinar, etcetera) en inspireren interne medewerkers. Een mooi voorbeeld is het kenniscafé CO₂-prestatieladder, initiëren van interne kennissessies met externe sprekers. Het belangrijkste onderdeel: met elkaar in gesprek zijn en professioneel zijn én overkomen!

5. leg de instrumenten vast in de eigen standaarden

Het heeft een grote kracht wanneer duurzaamheid in het fundament van onze werkwijze zit. Daarom sturen we op verankering in de basisdocumenten (formats), de werkpakketten in de Werkwijzer Projecten, projectopdrachten / basisspecificaties (stap 1 goed neerzetten is de basis van stap 5).

6. monitoring en delen van goede voorbeelden

Via diverse kanalen proberen we goede voorbeelden te delen (mail, LinkedIn, Intranetpagina, presentaties, etc.). Verder monitoren we de voortgang op onze doelen, al worstelen we nog met hoe we dat precies moeten doen, net als heel Nederland.

2. Actieplan 2021

Dit hoofdstuk beschrijft een overzicht van alle producten die we in 2021 willen opleveren. Bij elk product staat een inhoudelijke beschrijving van het document en met wie je contact over dit onderwerp kunt opnemen.

Omschrijving

Werkplan 2021

We stellen een werkplan 2021 op. Dit doen we met meerdere redenen: behoefte uit de organisatie, transparant zijn in wat we als team doen, laten zien waar we mee bezig zijn. Het werkplan beschrijft: de aanleiding van het thema DOS, de projectorganisatie, het geeft inzicht in de financiën van het programma duurzaamheid en het thema DOS, het beschrijft doelen en het vertrekpunt. Doelen:

- inzicht geven in de aanpak thema DOS (o.a. Aanpak DGWW)
- het markeren van een vertrek- en eindpunt en de bijbehorende zichtlijnen
- richting geven aan discussie over invulling DOS
- inzicht geven in de organisatie rondom het thema DOS
- het geven van praktische handvatten zodat DOS in projecten uitvoerbaar is
- duurzaamheidsoogst en voorbeelden inzichtelijk maken

Contact: Fernand Hoogeveen

Rapportage materiaalgebruik 2015-2020

In februari 2021 is de rapportage materiaalgebruik opgeleverd ([dm 1694639](#)). Dit rapport geeft beeld over de gebruikte materialen in projecten binnen het Ingenieursbureau in 2015 tot en met 2018 en de daarbij behorende CO2-uitstoot (van productie van materialen). Dit geeft handvatten om doelen te bepalen waar de meeste CO2-uitstoot gereduceerd kan worden (staal en beton: in productieproces, klei en granulaat: in verwerkingsproces). Om een betrouwbaarder beeld te vormen wordt een rapport opgesteld over de jaren 2015-2020.

Contact: Johan Leguijt, Fernand Hoogeveen

DOS-sessie

DOS heeft een professioneel opgeleid team facilitatoren onder leiding van Hielke van der Ster. Het team begeleidt in duo's een duurzaamheidsessie (DOS-sessie) in een project. In deze sessie worden het ambitieweb en de omgevingswijzer gebruikt als instrument om kansen te inventariseren. Onze facilitatoren zijn extern opgeleid om de sessie op een juiste en eenduidige manier duurzaamheid in projecten vorm te geven en de projectleider en –manager (PL/PM) hierin te faciliteren.

format Verslag DOS-sessie: [dm 1491887](#), voorbeeld van een ingevuld format: [dm 1663406](#)
beschrijving van een sessie, [dm 1750023](#)

Contact: Hielke van der Ster

Kennissessie DOS

Dit jaar organiseert het team DOS elke maand, op de zomervakantie na, een kennissessie DOS. Dit om collega's te inspireren en kennis te laten opdoen. Diverse onderwerpen komen aan bod met vaak een externe spreker. De reeds geplande sessies zijn te vinden op de [activiteitenkalender](#) op Intranet.

Contact: Fernand Hoogeveen

Excellijst voorbeeldmaatregelen toegankelijk maken

Er is een goed gevulde lijst van duurzame maatregelen beschikbaar. Dit excel-bestand is dusdanig 'log' dat er maar weinig gebruik van wordt gemaakt. Daarom gaan we deze toegankelijker voor je maken!

[dm 1511134](#)

Contact: Johan Leguijt

Optimalisatie DOSmaatje – materialenwijzer voor duurzame opdrachtgevers

In december 2020 is het concept eindproduct tijdens het afdelingsoverleg van IB gepresenteerd. In het eerste kwartaal van 2021 wordt de tool feestelijk gelanceerd. Daarna optimaliseren we de tool om deze nog beter aan te laten sluiten bij de wensen van de gebruikers.

Contact: Linde Reidsma, Johan Leguijt

Verkenning ‘materialenmarktplaats’

Binnen het waterschap kennen de meesten het Goyerbrugterrein onder Houten wel. Het terrein waar we vrijgekomen betonnen duikers bijvoorbeeld op kunnen slaan om ze in een ander project te kunnen passen. Dit idee willen we groter aanpakken: materialen die vrijkomen uit projecten in eigen projecten hergebruiken, en niet aan de aannemer laten vervallen (vertegenwoordigd gewoon een waarde!). Mocht dit een succes zijn gaan we proberen dit regionaal uit te rollen, in samenwerking met andere overheden en marktpartijen. Immers, de meeste aannemers waarmee we samenwerken zijn regionaal georiënteerd.

Contact: Femke Bakhuizen, Linde Reidsma

Afronden werkpakketten WerkWijzer HDSR

In de werkwijzer HDSR is inmiddels fase 1 gereed: de verkenningfase. De overige fasen volgen in het eerste kwartaal van 2021. Dit doen we samen met ambassadeurs vanuit de vakgroepen zodat alle rolhouders vertegenwoordigd zijn (OM, TM, CM, MPB en PM). Daarnaast werken we nauw samen met de werkgroep WerkWijzer om de aanpassingen, die zijn voorgesteld, te laten valideren op inhoud door de vakgroepen.

Contact: Fernand Hoogeveen

Visie op ‘circulair’

Het DOS-team gaat een visie op het begrip ‘circulair’ ontwikkelen. Een begrip dat in onze beleving dusdanig veel omvat én we als organisatie hier iets mee moeten. In de basis is onze economie nu ‘lineair’: gericht op het steeds weer aankopen, gebruiken en weer weggooien van producten (= dus afval). Circulair gaat in de basis uit van een wereld zonder afval. Een visie hierop is nodig om te groeien als waterschap naar een wereld zonder afval : een belangrijke doelstelling van HDSR!

Contact: Fernand Hoogeveen, Martijn Jongens

Doorgronden van de akkoorden

Het doorgronden van landelijke akkoorden, die raakvlak hebben met duurzaam opdrachtgeverschap: Klimaatakkoord (2019), Grondstoffenakkoord (2017), betonakkoord (2018), sustainable development goals van de Verenigde Naties (2015). Wat betekenen deze concreet voor DOS?

Contact: Fernand Hoogeveen

Communicatieplan

Het is belangrijk om op het goede moment het juiste communicatiemiddel te gebruiken. Om inzicht te hebben in alle activiteiten wordt programmabreed een communicatieplan opgesteld met bijbehorende kalender. Zo kunnen we ruim van tevoren bepalen, welke acties worden ondernomen om de doelgroep goed te bedienen.

Contact: Fernand Hoogeveen

3. Focus en doelstellingen

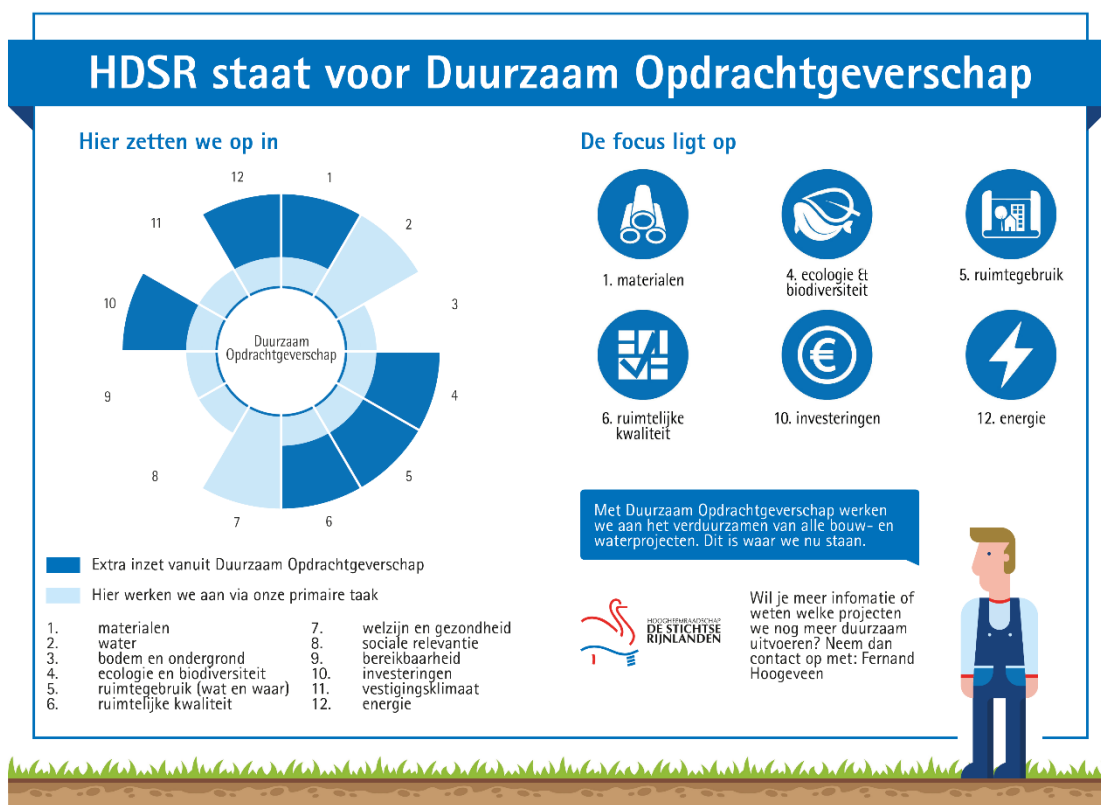
3.1 Prioriteren

In projecten leggen we de focus op 6 thema's, zie onderstaand figuur. Voor elk van die thema's zijn concrete doelstellingen en handvaten geformuleerd, die richting geven in je project. Deze doelstellingen komen onder andere voort uit de visie op Duurzaamheid van HDSR. Je kunt ze terugvinden in de volgende paragraaf.

De andere 6 thema's zijn ook belangrijk, maar wordt door ons waterschap al aan gewerkt, zoals: water en welzijn & gezondheid. Mochten er zich dus kansen voordoen op de andere thema's mogen deze natuurlijk verzilverd worden.

Hoog over zijn de onderstaande doelstellingen geformuleerd:

- vanaf 2021 werken we in alle projecten volgens de Aanpak Duurzaam GWW in alle fasen van een project. Dit duurzaam werken is 'business as usual' met als toevoeging: 'comply or explain'. Duurzaam werken zit in je project, tenzij het te motiveren is waarom ervan wordt afgeweken.
- Vanaf 2021 is DOS verankerd in elke projectopdracht vanuit de opdrachtgevers
- 95% minder broeikasgassen uitstoten in 2050 t.o.v. 1990
→ 2030 energieneutraal en 49% reductie broeikasgassen t.o.v. 1990
- Meerwaarde uit afvalwater: benutten energie en grondstoffen uit onze afvalwaterstromen
→ 2040 50% van de top 5 grondstoffen wordt teruggewonnen
- Duurzaam waterschap
→ Duurzaam Opdrachtgeverschap is vanaf 2020 de standaard
- Volledig circulair zijn in 2050
→ 50% minder primaire grondstoffen gebruiken in 2030
- Biodiversiteit versterkt
→ we houden biodiversiteit in stand en versterken we deze waar dit kan

3.2 Doelstellingen per thema

De doelstellingen zoals hierboven geformuleerd hebben een hoog abstractieniveau. In de volgende pagina's zijn per thema concrete doelstellingen en ambities geformuleerd. Deze zijn in de Ronde Tafel Duurzaamheid besproken en akkoord bevonden in 2020.

1. Materialen en grondstoffen

materiaalgebruik: circulair, zonder risico's voor gezondheid en milieu, duurzame productie en aanleg (minder CO₂-uitstoot)

In het rapport materiaalgebruik 2015-2018 ([dm 1694639](#)) is inzichtelijk gemaakt welke materialen veelvuldig zijn toegepast binnen de realisatiefase van IB-projecten. Hieruit is naar voren gekomen dat we als organisatie gaan inzetten op de beperking van CO₂-uitstoot bij: de verwerking van klei en zand; de productie van staal en beton.

2021 - 2023

- hergebruik van materiaal is een standaard onderwerp in je project (onder andere bij een duurzaamheidssessie), *intern*;
- hergebruik van materiaal maakt in de uitvraag richting de opdrachtnemer standaard onderdeel uit van de BPKV-criteria, *extern*;
- probeer zo min mogelijk staal en beton toe te passen (hulpmiddel: DOSmaatje)
- het onderzoek doen naar hergebruik van materialen in je project is een inspanningsverplichting;
- ambitie: **30%** van de toegepaste materialen in projecten **is hergebruikt**. Dit is over de hele lijn van alle projecten;
- hergebruik van materiaal is standaard opgenomen in het door de opdrachtgever opgestelde projectcontract;
- de ladder van Leguijt ([dm 1602518](#)) en het 10R-model van RWS ([dm 1597050](#)) wordt toegepast in elk project.

2025

- verminderen uitstoot broeikasgassen met **50%** door een andere keuze van type en verwerking van materialen, voorbeelden hiervan zijn:
 - het verminderen van niet recyclebare kunststoffen in werken
 - het lokaal verwerken van bagger;
 - het verminderen van materiaalgebruik met een grote uitstoot van broeikasgassen, bij beton en staal.
- **30%** CO₂-reductie in eigen projecten
- **50%** van het materiaal wordt of is hergebruikt.

2030

- **100%** circulair aanbesteden in projecten ('afval bestaat niet');
- **50%** CO₂-reductie in eigen projecten;
- **75%** van het materiaal wordt of is hergebruikt.

2040

- **100%** CO₂-reductie in eigen projecten;
- **95%** van het materiaal wordt of is hergebruikt.

Nodig en ideeën

- grondstoffenstromen in beeld / visie op materiaalgebruik / Masterclass Circulair Ontwerpen;
- een **materialenmarktplaats** in de regio waar vraag en aanbod van hergebruikte materialen bij elkaar komt, mogelijk een materialenpaspoort (MADASTER)
- kritisch zijn in de verkenning- en planuitwerkingsfase: is iets wel nodig of kan het op een andere manier, (nogmaals) anders ontwerpen, fabrikanten in proces meekrijgen

Doelstellingen Aanpak DGWW

- *Duurzaam materiaalgebruik*: sluiten van de materiaalketens, toepassen hergebruikte en hoogwaardig her te gebruiken materialen; spaarzaam materiaalgebruik en beperken van primair grondstofgebruik; beperken van milieu-impact (uit te drukken in MKI, MilieuKostenIndicator) en van schadelijke emissies.
- *Duurzame aanleg en productie*: beperken CO₂-uitstoot bij productie en aanvoer van materialen; gebiedseigen materialen toepassen (minder transport, zie ook thema 12. Energie).

4. Ecologie en biodiversiteit

biodiversiteit, ecologische structuren, hinder (geluid, trillingen, lichthinder, aantasting habitats)

In het voorjaar van 2021 zijn feestelijk de Wet-Five icoonsoorten van HDSR gelanceerd (zie ook Pva Biodiversiteit, [dm 1704664](#)). Hieronder vindt je ze terug:

- icoonsoort: Margriet. Is de biodiversiteit op onze primaire en regionale keringen versterkt.
- icoonsoort: Weidehommel. Is op onze eigen terreinen de biodiversiteit zichtbaar toegenomen.
- icoonsoort: Groene Glazenmaker. We werken aan een grotere biodiversiteit in alle watergangen.
- icoonsoort: Blauwborst. We versterken de biodiversiteit van al onze wateroevers.
- icoonsoort: Otter. We zetten ons in om in het beheergebied de biodiversiteit te versterken.

Doelen

- we houden biodiversiteit in stand en versterken we deze waar dit kan;
- we dragen zorg voor robuuste natuur;
- we werken samen met andere partijen om de biodiversiteit te bevorderen;
- we voorkomen versnippering en aantasting van de NNN-gebieden;
- we sluiten in de projecten aan op omliggende groenstructuren.

Nodig en ideeën:

- bestaande kennis toepasbaar maken (wat met biodiversiteit?) / nulmeting;
- biodiversiteit / samen met beheer & uitvoering;
- bij elk project in de verkenningsfase contact leggen met de praktijkecologen van HDSR om je project te bespreken en onderzoeken waar kansen liggen;
- www.samenvoorbiodiversiteit.nl (deltaplan biodiversiteit)

Doelstellingen Aanpak DGWW:

- in stand houden (of vergroten) van de biodiversiteit;
- beperken van overlast voor flora en fauna (licht, trillingen, hinder);
- ondersteunen van leefgebied voor lokale biodiversiteit (voorkom bijvoorbeeld graswoestijnen);
- ondersteunen van verspreiding en voortbestaan van soorten;
- voorkomen van ontsnippering en aantasting van ecologische structuren (EHS).

5. Ruimtegebruik

beslag op "onbebouwde" ruimte, multifunctioneel ruimtegebruik, hergebruik bestaand gebied/ bebouwing, adaptief vermogen van de ruimtelijke indeling

Doelen

- je project adaptief maken door de gevolgen van klimaatverandering (zich aan laten passen);
- zorg voor aanpassingsvermogen van (landschappelijke) inpassing van het watersysteem;
- geen nieuwe wateropgave krijgen door nieuw of veranderd ruimtegebruik (zoals het graven van een watergang die na een aantal vergroot moet worden omdat een woonwijk er ook op moet afvoeren);
- multigebruik faciliteren is de gebruikswaarde versterken (door toevoegen van een andere functie zoals recreatie);
- "Slim omgaan met Ruimte";
- gebruikswaarde versterken (bijvoorbeeld het toevoegen van een recreatieve functie);
- maak je project toekomst- en klimaatbestendig (bijv. grasdak op gemaal).

Nodig en ideeën:

- inhoudelijke kennis in het projectteam
- voorbeelden van duurzaam ruimtegebruik;
- kader nodig dat het project klimaatbestendig wordt ingericht;
- kennis opdoen van duurzaam ruimtegebruik door collega's en externen te vragen.

Doelstellingen Aanpak DGWW:

- beperken van extra ruimtebeslag op onbebouwd gebied ten gevolge van het project;
- hergebruik van bebouwd gebied: de huidige gebruikswaarde van het gebied moet blijven;
- bestaan en waar mogelijk wordt de gebruikswaarde versterkt (herontwikkeling);
- multifunctioneel ruimtegebruik: mogelijkheden om bestaande of geplande ruimte meervoudig te gebruiken. Te denken aan duurzame energiewinning met zonnepanelen of biomassa, gelaagd bouwen, groenzones op daken;
- zorgen voor aanpassingsvermogen van de (landschappelijke) inpassing van het systeem;
- de klimaatbestendigheid van het gebied wordt verbeterd door aanpassing aan (adaptatie);
- eventuele negatieve gevolgen van hittestress als gevolg van klimaatverandering. Te denken valt aan toevoegen van groen en waterpartijen, voorkomen van grote verharde oppervlakten.

6. Ruimtelijke kwaliteit

inpassing, ruimtelijk ontwerp: belevingswaarde (incl. cultuurhistorie), gebruikswaarde, toekomstwaarde

Doelen

- aandacht voor ruimtelijke kwaliteit in programma van eisen van GWW projecten;
- nastreven van het positief ervaren van het systeem en de omgeving door gebruikers (prettig / veilig);
- functionaliteit van het systeem: sluit het aan op de behoefte;
- het plan moet flexibiliteit bieden voor toekomstige ontwikkelingen.

Nodig en ideeën

- kennis van ruimtelijke kwaliteit;
- ruimtelijk kwaliteitskader voor watergangen, gemalen, oevers, kunstwerken en zuiveringen;
- een kwalitatieve beschrijving van de toekomstwaarde en die relateren aan circulaire economie (zie thema 1. Materialen).

Doelstellingen Aanpak DGWW

- nastreven het positief ervaren van het systeem en de omgeving door gebruikers. Voelen zij zich daar prettig, veilig?
- functionaliteit van het systeem; aansluiten op de behoefte;
- kwaliteit aan functies die geboden worden, in grootte, type en variatie;
- flexibiliteit bieden voor toekomstige ontwikkelingen;
- anticiperen op de aansluiting van het systeem op toekomstige veranderingen/ontwikkelingen.

10. Investerings

Heeft betrekking op alle kosten en opbrengsten in een project. Niet alleen de investeringskosten maar samen met de TCO (Total Cost of Ownership)

Doelen

- LCC-berekening uitvoeren voor je project;
- bewuste afweging van korte termijn investering versus lange termijn exploitatie;
- streven naar zo laag mogelijke kosten (over de gehele cyclus) voor de gehele BV Nederland en dus ook voor HDSR;
- afwegen van ontwerpkeuzes, varianten en aanbesteding op basis van de LCC, TCO, DuboCalc en/of DOSmaatje;
- realiseren van een toekomstvast systeem voor het creëren van toekomstwaarde;
- gebruik maken van energiebesparende of energie-opwekkende maatregelen. Dit kan geld opleveren waardoor de opbrengsten positief kunnen zijn.

Nodig en ideeën

- kennis van investeringen;
- tool en kennis om de LCC-berekening uit te kunnen voeren (SSK-systematiek).
- kennis van DuboCalc

Doelstellingen Aanpak DGWW

- streven naar zo laag mogelijke kosten (inclusief onderhouds- en exploitatiekosten);
- afwegen van ontwerpkeuzes, varianten en de aanbesteding op basis van de LCC;
- afwegen van ontwerpkeuzes, varianten en de aanbesteding op basis van de TCO;
- streven naar financiële en sociaal-economische baten;
- realiseren van een toekomstvast systeem (aanpassingsmogelijkheden/ flexibiliteit) om toekomstwaarde te creëren;
- streven naar oplossingen met de meeste sociaal-economische opbrengsten tegen de laagste (lange termijn) kosten (Total costs of Ownership, TCO);
- benutten van natuurlijk kapitaal; zie een nadere toelichting op Natuurlijk Kapitaal bij het thema ecologie.

12. Energie

energiegebruik in de verschillende levensfasen van een object/systeem (van aanleg tot sloop).

2021 en 2022

in al onze projecten nemen we de inzet van emissiebeperkend materieel op als onderdeel van de gunningscriteria. Het bepalen van de hoogte van de fictieve korting wordt samen met een inkoopadviseur en contractmanager bepaald. Dit passen we toe bij projecten groter dan € 150.000 excl. btw (grens meervoudig onderhandse aanbesteding bij werken). Bij elk project zien we kansen om **energie te besparen én zelf energie op te wekken**. Als standaard nemen we in een project op dat bijvoorbeeld een kunstwerk voor het grootste deel zelfvoorzienend moet zijn. Hier doen we ervaring mee op en zetten we de komende jaren fors op in.

2023 - 2030

In deze jaren wordt de EMVI gecontinueerd en geoptimaliseerd zodat inschrijvers blijvend hun materieel in kunnen zetten in al onze projecten. Zo bieden we een garantie voor een sluitende business case voor hun projecten. We zoeken actief contact met omliggende waterschappen om deze methode in een groter gebied te verspreiden. De aannemers werken namelijk niet alleen voor ons maar ook voor hen. Zo wordt voorkomen dat een inschrijver niet afhankelijk van ons is als duurzame opdrachtgever. We kunnen verwachten dat wanneer we op aanbestedingsvlak naarmate de jaren vorderen de fictieve korting omhoog doen voor dit onderdeel, steeds meer projecten emissieloos worden uitgevoerd.

2030

ambitie is om in de uitvoeringsfase van al onze projecten geen CO₂ meer uit te stoten door materieel. Dit wordt in alle aanbestedingen geëist van de inschrijvers. We zoeken actief contact met alle andere overheidsorganisaties in ons werkgebied om deze nieuwe werkmethode definitief vast te zetten.

Nodig en ideeën

- inzicht in energieverbruik/-stromen in projecten
- afstemming met afdeling Inkoop over het opnemen van eisen in aanbestedingen
- inzichtelijk maken van de effecten op het beheer en onderhoud van de assets
- informeren van en overleg met de markt/aannemers
- bespreek je project al in de verkenningsfase met het team 'inkoop' om je strategie te bepalen

Doel Aanpak DGWW

- reduceren energiegebruik en CO₂-reductie in de gebruiksfase;
- reduceren energie voor aanleg en onderhoud (transport, bouwlogistiek);
- streven naar circulaire economie: aansluiten van verschillende energiestromen;
- gebruik van groene energie;
- opwekken van duurzame energie (bijvoorbeeld met behulp van zonnepanelen).

Op de website van Duurzaam GWW is een document beschikbaar die elk thema heeft uitgewerkt en het doorvertaald naar doelstellingen, eisen en wensen:

<https://www.duurzaamgww.nl/wp-content/uploads/2018/07/Ambitiweb-12-themas.pdf>

4. Instrumenten

Om duurzaamheid binnen programma's en projecten tastbaar te maken, zijn vanuit de landelijk ontwikkelde systematiek *Aanpak Duurzaam GWW* vier hulpmiddelen/tools ontwikkeld. Dit zijn: de omgevingswijzer, het ambitieweb, DuboCalc en de CO₂-Prestatieladder. Daarnaast zijn een aantal instrumenten door HDSR ontwikkeld en toegankelijk gemaakt. Je vindt ze allemaal hieronder terug:

Instrument

Omgevingswijzer

Met de Omgevingswijzer worden duurzaamheidskansen in beeld gebracht. Onze facilitators/sessiebegeleiders helpen projectteams hierbij. Tijdens één of meerdere sessies worden de kansen in beeld gebracht en vastgelegd. Daarna zorgt het projectteam voor verdere uitwerking.

Contact: Hielke van der Ster

Ambitieweb

Met het Ambitieweb wordt van de bovengenoemde thema's het ambitieniveau bepaald. Het ambitieniveau per thema is vastgelegd op pagina 7. Dit laat zien dat duurzaamheid standaard onderdeel uitmaakt van een project. Enerzijds vanuit de bestuurlijke ambities, anderzijds vanwege duurzaamheidsambities. De ambities op hoofd-lijnen zijn door het bestuur vastgesteld. Onze facilitators nemen het projectteam mee in de eerste fase van het bepalen van ambities. Daarna zorgt het projectteam voor verdere uitwerking.

Contact: Hielke van der Ster

DuboCalc

Met behulp van het rekenprogramma DuboCalc kan de duurzaamheid van een ontwerp worden berekend. Hierbij wordt gekeken naar het hele traject van materiaalgebruik: van winning tot en met recycling. De uitkomsten kunnen gebruikt worden bij het maken van afwegingen en keuzes. Dit wordt interessanter wanneer meerdere varianten voor een project zijn opgesteld en de vergelijking gemaakt kan worden. Daarnaast kan Dubocalc gebruikt worden om het gesprek op te starten over het toepassen van materialen. Op termijn is het de bedoeling om Dubocalc ook bij aanbestedingen in te zetten. Wanneer marktpartijen een ontwerp indienen dat duurzamer is dan het referentie-ontwerp, ontvangen zij een aanbestedingsvoordeel. De HDSR-expert DuboCalc en het kernteam staan in de startblokken om HDSR-collega's met DuboCalc te ondersteunen.

Contact: Johan Leguijt, Rikkert Ligter

CO₂-prestatieladder

Met ingang van januari 2021 is het verplicht om de CO₂-prestatieladder in te zetten als gunningscriterium bij aanbestedingen. Hoe hoger een aannemer scoort, hoe meer fictieve korting deze krijgt op de aanbesteding. Mocht je meer willen weten over de toepassing ervan, raadpleeg dan de onderstaande documenten of team Inkoop.

Memo ronde tafel duurzaamheid: [dm 1523395](#), webinar nov. 2020: <https://youtu.be/e1D-EDX0jW8>

Contact: Fernand Hoogeveen, Karin Koster

Ladder van Leguijt

CO₂-uitstoot wordt met name veroorzaakt door de productie van materialen, het aanbrengen van deze materialen en het onderhoud en verwijderen van constructies. In het circulair denken en bouwen zijn 3 hoofdcategorieën en 10 subcategorieën onderscheiden in het '10R model circulair'. Team DOS heeft hiervan een praktische vertaling gemaakt. Ter ere van de lange periode dat Johan Leguijt zich inzet voor duurzaamheid binnen HDSR is besloten deze naar hem te vernoemen: 'de Ladder van Leguijt'.

[dm 1609928](#)

Contact: Johan Leguijt

INSTRUMENT

10R model

In de circulaire economie worden materialen zo hoogwaardig mogelijk hergebruikt. In het ideale geval wordt het gehele product hergebruikt. Is dat niet mogelijk, dan onderdelen van het product en tot slot de grondstoffen of materialen die uit een product komen. Voor circulair is er een 'prioriteitsladder' ontwikkeld, waarbij 1 het hoogst scoort en 10 het laagst.

[dm 1597050](#)

Contact: Johan Leguijt

Ladder van Lansink

<https://www.cirkelstad.nl/op-de-schouders-van-reuzen/>

Contact: Johan Leguijt

Visie duurzaamheid

https://www.hdsr.nl/publish/pages/115260/visie_duurzaamheid_hdsr_2020.pdf

Contact: Martijn Jongens

Intranetpagina DOS

Op de intranetpagina van DOS vindt je een aantal leuke items:

- goede voorbeeldprojecten met praktijkfoto's en contactpersonen
- nieuwsitems
- naslagwerk zoals dit werkplan en een grote lijst met voorbeeldmaatregelen

<https://intranet.ad.hdsr.nl/werk/duurzaam/>

Contact: Fernand Hoogeveen

Handleiding DOS in projecten

Een speciaal geschreven handleiding die per fase van een project handvatten geeft wat te doen om DOS goed in je project te krijgen.

[dm 1742002](#)

Contact: Fernand Hoogeveen

DOSmaatje – materialenwijzer voor duurzame opdrachtgevers

Het DOSmaatje is een tool die opdrachtgevers en projectteams helpt bij het maken van duurzame afweging van materiaalgebruik in projecten. In december 2020 is het concept eindproduct tijdens het afdelingsoverleg van IB gepresenteerd. In het eerste kwartaal van 2021 wordt de tool feestelijk gelanceerd. Stilstaan is achteruitgang en dat betekent dat we de tool gaan optimaliseren waar nodig. Zo sluit deze nog beter aan bij de gebruikers.

Contact: Linde Reidsma, Johan Leguijt

Aanvullende documenten:

• werkplan 2019	dm 1489120
• werkplan 2020	dm 1613779
• zesluik, december 2020	dm 1729505

Contact: dos@hdsr.nl